

Sven Trygged: Arbetslös och medellös

En studie av beredskapsarbetare i Stockholm

Institutionen för socialt arbete, Stockholms universitet, 1996

Arbetsmarknadspolitiken består av många olika åtgärder. En viss given åtgärd kan ha olika effekter för olika grupper, effekterna kan bero på konjunkturen och en åtgärd kan ha en mångfald olika typer av effekter. Detta pekar på ett behov av kontinuerliga utvärderingar av arbetsmarknadspolitiken av olika slag. En enskild utvärdering av en åtgärd ger endast begränsad kunskap om arbetsmarknadspolitiken implementering och effekter.

Sven Tryggeds doktorsavhandling *Arbetslös och medellös. En studie av beredskapsarbetare i Stockholm* är ett bidrag till forskningen om arbetsmarknadspolitiken. Den är koncentrerad till en åtgärd, kommunala beredskapsarbeten, och en viss kommun – Stockholm. Tidsperioden är 1990 – ett år med en extremt låg arbetslöshet i Sverige och än mer så i Stockholm och med få personer placerade i arbetsmarknadspolitiska åtgärder. Avhandlingen syftar till att besvara tre frågor: 1) vilka blev placerade i kommunala beredskapsarbeten? 2) vilken sysselsättning hade deltagarna sex månader efter beredskapsarbetsperiodens slut? och 3) vilket utbyte hade deltagarna i övrigt av att delta i åtgärden?

Undersökningen bygger på enkätsvar från 322 personer som hade anvisats till beredskapsarbete – med ett bortfall på 37 procent – och en uppföljningsundersökning av dem som besvarade den första enkäten

sex månader efter avslutat beredskapsarbete. Denna enkät besvarades av 242 personer. Dessutom har intervjuer genomförts med 16 deltagare.

Avhandlingen innehåller också ett kapitel (kapitel 2) som ger en översikt av utvecklingen av organisationen och omfattningen av offentliga arbeten i Stockholm från 1914 fram till 1990. Den visar på att de kommunala offentliga arbetena under lång tid varit i hög grad selektiva, inriktade på grupper med speciella problem.

När man undersöker vilka som placeras i en viss åtgärd behöver man inte bara uppgifter om vilka som placeras utan också om individer som *inte* placeras för att man skall kunna se vilka kriterier som är av betydelse. Trygged har som jämförelsegrupp valt de som är bosatta i kommunen år 1990 (enligt FoB 1990). Det är en jämförelsegrupp som inte är lämpad för den fråga som författaren vill besvara. Beredskapsarbetarna väljs ut bland de arbetslösa – en lämpligare grupp hade därför kunnat vara ett urval av arbetslösa som inte placerats i beredskapsarbete. Nu kan man inte svara på frågan om hur beredskapsarbetarna selekteras – merparten av skillnaderna vad gäller sammansättning mellan alla bosatta i Stockholm och beredskapsarbetarna beror rimligen på att endast en mycket liten del av Stockholms befolkning var arbetslös år 1990. Jämförelsen avser därför en grupp

som är arbetslös och en som huvudsakligen är sysselsatt. Men skiljer sig beredskapsarbetarna från andra som är arbetslösa? På denna fråga lämnar undersökningen inget svar. En annan brist i undersökningen är att jämförelsen görs variabel för variabel i korstabeller vilket är olämpligt när det finns en samvariation mellan de olika oberoende variablerna.

I uppföljningsundersökningen ställs frågor om hur beredskapsarbetarna uppfattar sin tid i beredskapsarbetet. Genomgående är de nöjda med olika aspekter av beredskapsarbetet (arbetsuppgifter, arbetsledning, arbetskamrater, hjälp från handläggare). Undantaget är lönen där 37 procent anger att de tycker att den är dålig. En sådan siffra är svår att tolka – hur stor andel av de som arbetar på den öppna arbetsmarknaden tycker att de har en dålig lön? Är 37 procent mycket eller litet? Det hade här varit intressant om en fråga hade ställts om vilken lön enkärdeltagarna jämförde beredskapsarbetarlönen med när de besvarade frågan.

Uppföljningsundersökningen innehåller också uppgifter om sysselsättningsstatus vid enkättilfället: 16 procent hade fast arbete och 13 procent tillfälligt arbete. Är det mycket eller litet? Här hade det också behövts en jämförelsegrupp av arbetslösa, en grupp av arbetslösa som inte hade varit placerade i beredskapsarbete. I stället jämförs olika deltagare med varandra.

Intervjuundersökningen omfattar 16 personer som är selekterade efter ålder, kön, medborgarskap och arbetslöshetstidens längd (före placeringen i beredskapsarbete). Berättelserna är intressanta och har ett klart läsvärde. Man får ett intryck av att de som placerades i beredskapsarbete under högkonjunkturen 1990 i Stockholm i många fall hade speciella och allvarliga sociala pro-

blem – var marginaliserade. De som inte hade denna typ av problem kunde i flertalet fall få arbete år 1990. Urvalsmetoden gör dock att resultaten inte går att generalisera. Resultaten för intervjuerna skulle dock kunna bilda underlag för hypotesbildning och därmed för nya undersökningar.

Avhandlingen är formellt en monografi. Reellt har den dock karaktären av en sammanläggningsavhandling kring ett gemensamt tema. Det är inte ett problem och denna typ av avhandlingar blir alltmer vanliga. Problematiskt är dock att de centrala kapitlen (de som bygger på enkäten) uppvisar markanta svagheter vad gäller valet av jämförelsegrupp, vad gäller urval och vad gäller måttet på resultaten av åtgärden. Som läsare får man intrycket att undersökningen genomförts först och att frågeställningarna först därefter preciserats. Det är beklagligt då de båda frågorna om vilka som hamnar i åtgärder och vilka effekter åtgärdena har är intressanta. En annan sak som gör att man får ett intryck av att avhandlingen haft en lång tillkomsthistoria är att referenserna med några få undantag avser arbeten från 1992 eller tidigare. Det innebär bl a att författaren inte tagit hänsyn till Sören Höjgårds avhandling (tidigare recenserad i denna tidskrift, årg 1, nr 1, hösten 1995) som bl a behandlar långtidsarbetslösheten under högkonjunkturåret 1990.

Eskil Wadensjö

Institutet för social forskning
Stockholms universitet